

például abba a végtelenül nehéz sorsba, amely a háború után a nemzet osztályrésze volt.

Közismert Németh Lászlónak a felelősségvállalása mind a közéletben mind pedig a magánéletben. Ennek párhuzama is – végigolvasva a kronológiát – feltűnően kirajzolódik. E sajátos műfajú kötetek Németh László életének teljes hetvenöt évét feldolgozzák. Egy év átlagban ötven tételt, eseményt tartalmaz, de például kisgyerekkorából van év, amely tíz tételben elfér, szemben történetesen az 1966-os esztendővel, amely legmunkásabb éveiből való és kilencvenhat tényen keresztül sorjáznak elének az író életének eseményei.

A szerkesztő jóvoltából egy érdekes epilógus, forrásjegyzék és névmutató teszi még hasznosabbá ezt a kiadványt mind a művelt olvasó, mind a filológus számára.

B. HAJTÓ ZSÓFIA

N. Szabó József: Magyar kultúra – egyetemes kultúra. Magyarország kultúr diplomáciai törekvései 1945–1948. Bp. 1998. Akadémiai K.

Hazánk történetében több olyan időszak is volt, amikor a kultúra közéleti, politikai sőt diplomáciai szerepet is kapott. Számos példát lehetne erre felhozni, különösen a felvilágosodás századától kezdődően. A szerző könyvének bevezetőjében 20. századi példákra utal: az I. Világháborút lezáró trianoni békével kezdődő korszakra, amikor a nemzeti tragédiából a magyar politikai elit Klebelsberg Kuno kultuszminiszter és Kornis Gyula államtitkár irányításával a kultúra segítségével kívánta az országot kivezetni. A szerző könyvében a II. Világháborút követő rövid időszakkal foglalkozik, amikor az ország az elszigeteltségét – amelybe egyébként jórészt saját hibáján kívül jutott – a kultúr diplomácia segítségével igyekezett megszüntetni. A nemzetközi közeledés lehetőségeit ugyanis leghamarább a szellemi élet képviselői tudták létrehozni.

N. Szabó József kutatásai az 1945–1948 közötti, tehát jórészt a reménytelen koalíciós idő-

szakra terjedt ki. Érdeklődése központjában a szomszéd országokkal való kulturális és tudományos kapcsolatok kiépítésének a feltárása volt, de nagy súlyt helyezett a nagyhatalmakkal való viszony alakulásának vizsgálatára is. (A felvidéki magyarság üldözése és kitelepítése miatt a magyar-cseh kapcsolatokkal nem foglalkozott, mert ezen időszakban nem alakulhatott ki a két ország között jelentős kulturális együttműködés.)

A könyv bevezető fejezetében azokról az előzményekről olvashatunk, amelyek már a harmincas évek második felében pozitív eredményekhez vezettek: így mindenekelőtt a Teleki Pál Intézet munkásságáról, vezetőinek, Kosáry Domokosnak és Deér Józsefnek a kelet-közép-európai népek összehasonlító történeti kutatására vonatkozó kezdeményezéseiről. Ezt követően a szerző a II. Világháborút követő időszakban veszi vizsgálat alá a szomszéd és a nyugati országokkal kialakuló kulturális kapcsolatépítés egyes fázisait és területeit. Egykorú sajtó- és levéltári anyag bőséges felhasználásával elsőként tárja fel ezen időszak kulturális diplomáciai tevékenységét mindaddig, amíg a hidegháború ezt lehetetlenné nem tette.

A kulturális kapcsolatok egyes ágazatainak vizsgálata között előkelő helyet biztosított a szerző a zenei, irodalmi, képzőművészeti és tudományos együttműködés mellett a könyvtári kapcsolatok újbóli kiépítésének is. A háborús évek miatt ugyanis könyvek és folyóiratok egész sora nem kerülhetett be az országba: ezeket pótolni kellett és helyre kellett állítani a nemzetközi könyvtárközi kapcsolatok rendszerét. E korszakban még a magyar diplomácia külföldi képviselői is tevékenyen részt vettek a hiányzó könyvek, folyóiratok pótlásában, de a vezető értelmiségiek is erkölcsi kötelességüknek tartották utazásaik során a külföldi könyvek behozatalát – akárcsak a régi századok külföldi egyetemeket látogató magyar diákjai. A magyar kultúr diplomácia a születő demokrácia nyújtotta lehetőségeket, amíg csak lehetséges volt, igyekezett kihasználni. A lehetőségek azonban – mint ismeretes – csak néhány évig voltak nyitottak erre.

N. Szabó József könyve nem csak azért nagy nyeresége művelődéstörténetünknek, mert oly korszak megvilágítására vállalkozott, amelyről sokáig nem lehetett őszintén beszélni, hanem azért is mert ismét egy hosszúra nyúlt hullámvölgy után vagyunk és van mit tanulnunk a magyar kultúrdiplomácia 1945–1948 közötti törekvéseiből és példájából.

(-y -y)

Maiorescu, Rodica: Cartea veche străină sec. XVI.: Catalog. București 1996. Editura Bibliotecii Naționale a României. 481 l.

A keleti szomszédunk fővárosában, akár csak Budapesten, három nagy könyvtár őriz jelentősebb számban régi nyomtatványokat: a nemzeti, az akadémiai és az egyetemi. E gyűjteményekről nyomtatott formában korábban a Román Tudományos Akadémia bukaresti központi könyvtárában található ősnymtatványok (Bacâru, Livia: *Catalogul incunabulelor*. Biblioteca Acad. R. S. România. București 1970.), valamint az Egyetemi könyvtár régi román könyveinek katalógusa (*Cartea veche românească în colecții Bibliotecii Centrale Universitare București*. Prefață de Virgil Căndea. București 1972.) jelent meg. Most napvilágot látott a román főváros harmadik nagy gyűjteményének, a Nemzeti Könyvtárnak 16. századi nyomtatványairól készült katalógusa Rodica Maiorescu gondozásában. (Röviddel ezt megelőzően jelent meg ugyanennek a könyvtárnak ősnymtatványait áttekintő kiadvány is: Schatz, Elena-Maria: *Catalogul colecției de incunabule*. Biblioteca Natională a României. București 1995.)

A testes kötetben 1161 mű 1425 példányának ismertetése olvasható. Ezzel kapcsolatban elsőként ki kell emelni, hogy a bibliográfiai leírás tartalmazza a nyomtatványok kollációját is, azaz a kiadvány füzeteinek beosztását, azok egyenkénti terjedelmének közlésével. Az ilyen jellegű katalógusok között sajnos csak nagyon kevés akad, amelyik vállalkozik erre a meglehe-

tősen munkaigényes feladatra, amelynek eredménye azonban a bibliográfiai jellegű munkával foglalkozók számára rendkívül hasznos segítséget nyújt. Megtalálható itt még a fordítások esetében az eredeti cím, az előszó és ajánlás írójának valamint az illusztrátor neve, a kiadvány díszítésére vonatkozó adatok stb. A példány leírása tartalmazza a kötet állapotát az esetleges hiányok megjelölésével, a kéziratos bejegyzéseket, valamint a kötésre vonatkozó legfontosabb adatokat.

A mutatók is ezekhez igazodnak: áttekintést nyújtanak a megjelenés ideje, a nyomdász (kiadó), irodalmi közreműködők (előszó írója, fordító stb.), illusztrátor (metsző), könyvkötő, egykori tulajdonos és a metszett ex librisek szerint. Természetesen megtalálható a hivatkozott szakirodalom jegyzéke is. A mércét a szerző tehát valóban magasra helyezte a fentiekben körvonalazott igényességgel. Mind a bevezető, mind a kötet használatáról szóló eligazítás a román mellett angolul is olvasható. A könyvet 48 illusztráció zárja, amelyhez szöveges jegyzék is készült.

Sajnos az említett, magas igényű keretek kitöltése nem mindig sikerült. A mindössze 17 tételből álló szakirodalomban a magyar igazán nagyon jól van képviselve: Apponyi négy kötet, az országos ősnymtatvány-katalógus (CIH), a *Régi Magyarországi Nyomtatványok* (RMNy) és Veress Endre román–magyar bibliográfiája. A leírásokban az ezekre történő hivatkozások azonban nem találhatók meg. Így az egyetlen magyarországi nyomtatvány leírásánál (572. sz.) sem olvasható az RMNy-szám (RMNy 555), akár csak az egyetlen, részben magyar nyelvűnél (220. sz.), az 1598. évi tizenegy nyelvű Capelinusnál (RMNy 829) sem. (Pedig az említett RMNy bibliográfiának alapján könnyen megállapítható lett volna, hogy a bukaresti katalógusban évszám nélkül közölt bázei nyomtatványt melyik esztendőben készítették.) Az ősnymtatványokra vonatkozó katalógusok (GW, CIH) szerepeltetése feleslegesnek tűnik, ugyanakkor hiányzik olyan alapvető munka, mint pl. a 16. században a német nyelvterületen készült nyomtatványok hatalmas bibliográfiája (VD 16),